

Posudek na disertační práci

předkládanou na Pedagogické fakultě UK v Praze (2016)

Autor: **Mgr. Alena Malá**
Název: **Problematika písemného projevu ve výuce cizích jazyků na českých středních školách se zaměřením na jazyk ruský**
Studijní obor: Pedagogika
Oponent: **Doc. PhDr. Marie Fenclová, CSc.**

Disertační práce Mgr. Aleny Malé je pojednáním o postavení písemného projevu v rámci učení se a vyučování ruskému jazyku v současných českých středních školách, založené na teoretickém zvládnutí problematiky, na vlastním výzkumu a doplněné konkrétními didaktickými výstupy a pedagogickými doporučeními. Autorka prokázala orientaci v problematice, schopnost systematické badatelské práce a didaktickou invenci.

V teoretické části přistupuje k zadaným otázkám z lingvistického, psychologického a didaktického hlediska. Překračuje zde hranice didaktiky ruského jazyka, neboť analyzované zdroje se vesměs týkají didaktiky cizích jazyků obecně. Poznamenejme, že mnohé zde uváděné teoretické pasáže se vztahují k učení a používání cizího jazyka vůbec, a nikoli speciálně k písemnému projevu, který je předmětem této disertační práce. Např. na str. 16 čteme, že „při psaní dochází ke spolupráci mezi krátkodobou (operativní/pracovní) pamětí a pamětí dlouhodobou. Ideálně by jazykové prostředky měly být uloženy v paměti dlouhodobé (trvalé), jejich znalost by měla být automatická, aby s nimi mohla krátkodobá paměť operativně pracovat ...“. Neplatí však snad totéž i pro mluvený projev v cizím jazyce? Podobně tak v podkapitole Písemný projev a pohlaví (str. 17) se citovaná konstatování týkají řečových dovedností obecně a nikoli speciálně písemného projevu. Stejně tak v přehledu historického vývoje metod není uvedeno, která metoda věnuje jaký (případně žádný) prostor písemnému projevu. V podkapitole věnované vzdělávacím a testovacím dokumentům (str. 31 a dále) je už pozornost písemnému projevu věnována důsledně.

Praktická část obsahuje popis a výsledky řady šetření týkajících se ČJ jako mateřského, RJ jako mateřského i jako cizího jazyka v ČR i v Rusku, a to jednak ohledně výuky slohových útvarů a jednak ohledně cvičení na rozvoj písemných dovedností. Analýza bylo prováděna v několika metodických souborech. Autorka dochází k závěru, že obsah výuky mateřského jazyka v ČR připravuje žáky lépe k tvorbě slohových útvarů, které jsou pak oporou při učení

slohových útvarů v ruštině. Konstatuje, že slohové útvary v těchto jazycích se příliš neliší, přičítá to příbuznosti jazyků. Soudím však, že příčinou podobnosti bude spíše obdobnost funkce a příbuznost kulturního kontextu. Proto by bylo vhodné připomenout v této souvislosti didaktické hledisko interkulturality při učení cizímu jazyku, zde konkrétně písemnému projevu v něm. Dále autorka kvantitativně a kvalitativně hodnotí učebnice ruštiny používané aktuálně v českých školách, a to konkrétně z hlediska důrazu na písemný projev. Praktická část dále zahrnuje výsledky dotazníkového šetření provedeného mezi učiteli a žáky ruského jazyka v českých školách, díky kterému autorka poměrně přesvědčivě zmapovala situaci ve školách (nikde jsem však nenalezla informaci o počtu respondentů z řad učitelů!).

V závěru autorka dochází k rozboru úvodních hypotéz své práce. Seriózně konstatuje, že řadu z nich nebylo možné výzkumem potvrdit. Zajímalo by mne, co z toho lze případně vyvodit. Prosim tedy autorku, aby při obhajobě vysvětlila např. neúspěch při ověřování prvních dvou hypotéz (str. 118). Jak vysvětlíte své tvrzení, že „jeden díl souboru [Klass] obsahuje dostatečný počet cvičení na jeden školní rok při frekvenci psaní 2x měsíčně...“. Jaké je kritérium *dostatečného* počtu?

Významnou částí disertační práce jsou přílohy přinášející návrhy cvičení. Jsou rozvrstvena podle úrovní od A1 po B1 a dělena podle témat. V nich se projevuje autorčina pedagogická zkušenost. Za zvláště přínosnou pro písemný projev považuji přílohu č. 6, obsahující spojovací výrazy a textové konektory.

Disertační práce Mgr. Aleny Malé je dobrým vkladem do dalšího rozvoje didaktiky cizích jazyků, zejména ruštiny, a to s důrazem na její praktickou stránku. Tuto disertační práci doporučuji k obhajobě.

Konkrétní připomínky a dotazy:

- V názvu práce by asi měly figurovat také ZŠ (nejen SŠ), poněvadž při četbě jsem zaznamenala, že je mnohdy odkazováno také na druhý stupeň ZŠ.
- V textu se několikrát mluví o tom, že student by měl *myslet v cizím jazyce*. Vysvětlíte prosím vaše pojetí tohoto diskutovaného a diskutabilního pojmu.
- Proč jste ve své práci věnované písemnému projevu nechala stranou otázky pravopisu?
- Zajímala jste se o vztah mezi technikou psaní ruskojazyčného textu jednak rukou a jednak na počítači?

